

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cluj
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 -ISSN-L 2734 – 6889

ÎNFIINȚAREA ȘI EXTINDEREA NATO XII. “RUSSIANS OUT, AMERICANS IN, EUROPEANS DOWN”

Prof. Dr. Tiberiu Tudor

1. Aforismul Ismay

Cea mai reprezentativă și pertinentă formulare a obiectivelor NATO în Europa aparține generalului lord Hastings Ismay, primul secretar general al NATO: “to keep the Russians out, the Americans in, and the Germans down” [1]. Într-o traducere adecvată umorului proverbial al generalului: “a-i ține pe ruși afară, pe americani înăuntru și pe germani la pământ”. Spre deosebire de actualii lideri NATO, simple marionete ale unui administrații americane anchilozate în neoconservatorism, generalul Ismay a fost o personalitate puternică, mâna dreaptă a lui Churchill în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Churchill l-a propulsat, împotriva voinței generalului, la conducerea NATO, pe postul nou înființat (1952) de secretar general, iar celebra formulare a lui Ismay reflectă în mod special viziunea de securitate europeană postbelică a lui Churchill și a britanicilor. La acea dată prezența americană pe continent (acel “Americans in” [Europe]) era decentă, într-adevăr o garanție de securitate pentru Occidentul european.

Desigur, ideologia NATO a evoluat—în ultimele trei decenii NATO a devenit instrumentul militar al “excepționalismului” și unipolarismului american de ambiții planetare —dar local, pentru Europa formularea lui Ismay rămâne valabilă.

Această viziune confrunțționistă asupra sistemului de securitate europeană a lăsat, sau a părut să lase, locul, între 1988-1991, alternativei de colaborare Est-Vest, însă, odată cu iminența imploziei Uniunii Sovietice, politicile s-au redefinit, părăsind elementele de tip “moral-politik” ale interludiului Reagan, Bush/ Gorbaciov și revenind la pragmatismul „real-politik”-ului.

2. Politica germană

Imediat după imensul succes al reunificării Germaniei (3 octombrie 1990), diplomația germană a devenit foarte activă, agresiv de activă, pe continent. Bine știut, recunoașterea intempestivă a independenței Sloveniei și Croației de către Germania, împotriva opoziției Franței și Marii Britanii și a abordării rezervate a președintelui G.H.W. Bush, a agravat criza iugoslavă și războiul din Iugoslavia. Diplomația germană a devenit activă și pe teritoriul Uniunii Sovietice, aflată în convulsiile destrămării. Șeful acestei diplomații, ministrul de Externe și vicecancelar Hans Dietrich Genscher, făcuse în cursul lunii octombrie vizite la Kiev și la Alma-Ata,

Generalul Ismay

fără să treacă pe la Moscova. Evident, Gorbaciov a fost iritat de acest comportament la limita insolenței politice, și, la 26 octombrie, când Genscher a venit la Moscova, Gorbaciov i s-a adresat cu un reproș ironic: “În ultimul timp, vicecancelarul preferă să călătorească prin Uniune fără să se oprească la Moscova. Va trebui să trimitem avioane de vânătoare pentru a avea plăcerea companiei sale aici?... Sper că sentimentul de ponderație de care dăduse dovadă întotdeauna vicecancelarul nu-i va lipsi niciodată”[2]. Ponderația de limbaj și comportament diplomatic atât a lui Genscher, cât și a cancelarului Helmut Kohl a fost numai cântecul de sirenă care l-a încântat și înșelat pe Gorbaciov atâta vreme cât cărțile unificării Germaniei erau în mâinile lui. După unificare, aroganța germană a reieșit rapid la lumină.

Când Gorbaciov a încercat să reînnoiească ideea sa asupra noii securități europene, invocând formularea din 1990 a lui Genscher: ”este timpul să ne gândim la un spațiu comun de securitate de la Vancouver la Vladivostok”, acesta s-a făcut că nu aude. Includerea Rusiei în securitatea europeană era deja abolită la Washington, iar Germania era ancorată în noua viziune de securitate europeană a Statelor Unite: “Ne dăm seama că integrarea Germaniei unificate în NATO are ca obiectiv menținerea sub control a trupelor germane. Ei bine, nu este o presiune pentru noi. Doar aspirăm la europeanizarea Germaniei...”[2], a spus Genscher. Europeanizarea Germaniei sau germanizarea Europei? Evident, și Statele Unite și Marea Britanie sau Franța au ca un obiectiv strategic permanent evitarea unei noi germanizări a Europei și, cu atât mai mult, a unei noi axe Berlin – Moscova. La sfârșitul lui 1991 Genscher se plia pe gândirea politică și militară a Statelor Unite și pleda pentru o securitate europeană bazată pe trupe multinaționale (“deznaționalizarea armatelor”). Când aceste “trupe multinaționale” au devenit brațul înarmat al intereselor americane pe tot globul și au început să fie implicate pretutindeni unde Washingtonul dorea un nou război, Genscher s-a repliat pe vechea lui formulă “securitate comună de la Vancouver la Vladivostok”. Dar atât el cât și Gorbaciov ieșiseră de mult de pe scena politică.

2. Politicile occidentale

La 28 octombrie 1991 Gorbaciov a plecat la Madrid unde, împreună cu președintele G.H.W. Bush, a prezidat deschiderea Conferinței Privitoare la Orientul Apropiat, de la care se spera, pentru prima dată, o detensionare reală a situației în cea mai fierbinte regiune a globului. A fost ultima acțiune de anvergură în politica externă a președintelui Gorbaciov, de fapt cântecul lui de lebedă. În intervalul 28-30 octombrie au avut loc două convorbiri Bush–Gorbaciov și un dineu oferit de regele Juan Carlos, la care a participat, pe lângă cei doi președinți, primul ministru spaniol, Felipe Gonzáles.

Discuțiile din timpul dineului ([3], Doc. 6) au fost dominate de tirada

lui Gorbaciov despre încrederea lui în viabilitatea noii Uniuni a Statelor Suverane (fără Baltice, Georgia, Moldova, Armenia, dar incluzând Ucraina). Interlocutorii îi ascultau cu o politețe încurajatoare perorația, convingși de lipsa ei de realism.

“În treacănt fie zis –i s-a adresat tatonant Gorbaciov lui Bush – toți liderii republicilor doresc să lucreze direct cu dumneavoastră. Asta vă creează oportunitatea de a vă exprima punctul de vedere”, sugerând o influențare explicită a acestor lideri din partea lui Bush, în favoarea păstrării Uniunii. Președintele american a trebuit să confirme existența contactelor directe cu liderii republicilor, eschivându-se, însă, de la această influențare: “Da, i-am primit pe Kravciuc și pe Akaiev. Avem contacte cu republicile și încercăm să nu vă subminăm poziția. Desigur, subiectele sunt și militare, de dezarmare, armament nuclear. Intențiile Ucrainei în această privință [o armată proprie de 450.000 de militari] ne-au neliniștit profund.”

Ultima strângere de mână oficială, Madrid

În preliminariile Conferinței, toate contactele cu șefii de State și de Guverne aflați la Madrid precum și asaltul presei exprimau neliniștea și neîncrederea în șansele lui Gorbaciov de a mai gestiona situația. După plecarea lui Bush, Gorbaciov a ținut să aibă o ultimă întrevedere, cu Felipe Gonzáles, cu care avea o relație deosebit de caldă. “Eu sunt gata să iau în considerare posibilele prejucții și să rămân partizanul dumneavoastră până la capăt – i-a spus Gonzáles – dar Bush nu și-o poate permite. Dacă va fi obligat, în viitor să aibă relații cu Elțin și cu Kravciuk?”. Finalul discuției a fost sincer și fără menajamente: “Mihail, nu putem admite ca pacea lumii să depindă de faptul că tu ai sau nu o criză cardiacă” [2].

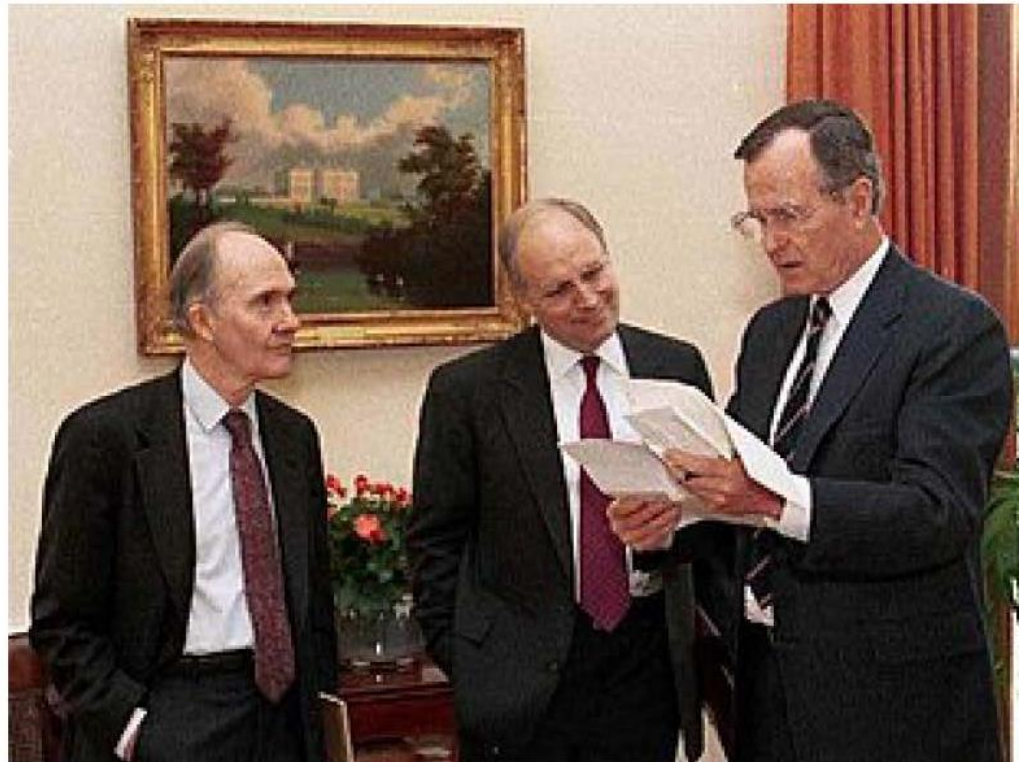
Cancelariile occidentale erau informate mai bine decât Gorbaciov asupra trendului evenimentelor și își luau distanța cuvenită.

3. Politica americană

Îngrijorându-se de efectele posibile ale unei dezintegări haotice a Uniunii, care ar fi putut lăsa cu mult în umbră masacrele, deja în curs, ale dezintegrării Iugoslaviei, președintele G.H.W. Bush a impus, împotriva opiniei Pentagonului, o politică prudentă, favorabilă punctului de vedere unionist al lui Gorbaciov, dar cu deschidere și spre independentismul republicilor, cărora urma, evident, să le fie transferată puterea.

Protejați de două oceane față de restul lumii (prin care își poartă războaiele), Statele Unite nu au a se teme decât de armamentul nuclear strategic. Principala preocupare a Washingtonului în decursul dezintegrării Uniunii a fost cea a armamentului nuclear sovietic. Trei mii de arme nucleare strategice erau staționate în afara Rusiei, anume în Ucraina, Kazahstan și Bielorussia, iar armele nucleare tactice erau răspândite în paisprezece dintre republici.

La 5 septembrie 1991 a avut loc o ședință a Consiliului Național de Securitate al Statelor Unite, în care liderii diferitelor departamente și-au prezentat analizele și punctele de vedere. Secretarul Apărării, Dick Cheney – la presiunea grupării neoconservatoare Paul Wolfowitz, Scooter Leibowitz-Libby, Eric Edelman, care reprezenta legătura Pentagonului cu marea finanță – pleda pentru accelerarea dezintegrării Uniunii, inclusiv disiparea controlului armamentului nuclear. De aceeași părere era și consilierul pentru securitate națională al președintelui, prestigiosul general Brent Scowcroft, care considera că o

Scowcroft

Cheney

Bush

disipare a controlului centralizat al armamentului nuclear ar crea adversități nucleare între statele emergente, adversități care ar fi în beneficiul Statelor Unite ([3], ref. 4;[4]). Președintele Bush și secretarul de Stat Baker atrăgeau, însă, atenția asupra faptului că destrămarea haotică a Uniunii Sovietice ar putea echivala cu “o Iugoslavie cu armament nuclear”, iar o disipare a controlului armamentului nuclear “ar stimula o rivalitate nucleară în inima Eurasiei”. Ei susțineau o poziție de neintervenție, de expectativă, în procesul de dezintegrare, cu obiectivul fundamental al controlului unic, centralizat, al armamentului nuclear în timpul și după dezintegrarea Uniunii. S-a spus că în acea perioadă raporturile dintre Departamentul de Stat și Departamentul Apărării erau mai greu de gestionat decât cele dintre Washington și Moscova. Dar, la acea dată, secretarul Apărării, Dick Cheney, nu se afiliase încă aripii neoconservatoare a establișmentului american și nu a opus

rezistență punctului de vedere al secretarului de Stat Baker, adoptat și susținut de către președinte. Iar Baker a fost deosebit de activ, până la obsesie (“single-minded”), în implementarea acestei strategii a nedisipării armamentului nuclear în Statele Independente emergente din Uniune, controlând direct situația din Ucraina și din Kazahstan. În ultima vreme se subliniază importanța acestei acțiuni preventive a lui Baker, în raport cu războiul din Ucraina.

La 27 septembrie, într-un discurs în fața națiunii, președintele a hotărât trimiterea către Gorbaciov a unui pachet amplu de noi propuneri de dezarmare nucleară americană unilaterală, pentru a amplifica procesul dezarmării câtă vreme Gorbaciov mai era la cârma Uniunii. Propunerile i-au fost înaintate lui Gorbaciov în aceeași zi și el a reacționat pozitiv, prompt, la 5 octombrie. Toate aceste demersuri au fost, însă, prea târziu pentru a mai putea fi implementate.

În toate discuțiile lui Bush, atât cu Gorbaciov, cât și cu Elțin, problema armamentului nuclear a revenit ca un leitmotiv și ambii au dat, de fiecare dată, asigurări că situația este sub control. Pe plan intern, problema controlului unic al armamentului nuclear a fost unul dintre punctele principale ale acordurilor de la Belaveja (8 decembrie) și Alma-Ata (21 decembrie), care au prevăzut că Federația Rusă preia integral controlul armelor nucleare, iar armamentul nuclear, atât cel strategic cât și cel tactic, va fi retras de pe teritoriul celorlalte republici. La 16 decembrie, James Baker sosise la Moscova, de unde, după o discuție de fond cu președintele Elțin și una de curtoazie cu, încă președintele, Gorbaciov, a plecat la Kiev și la Alma-Ata. Pretutindeni, Baker a constatat “intensa dorință de a satisface Statele Unite”. Polul de putere al republicilor se mutase de la Moscova la Washington.

. La sfârșitul lui 1992 Bush a pierdut alegerile prezidențiale pentru al doilea mandat. În mai 1992 Genscher a demisionat din ambele posturi. Cu aceasta, generația așa-zisei “încheieri a Războiului Rece” a ieșit din joc. Războiul dintre Statele Unite și Federația Rusă a continuat în timpul celor două mandate paralele ale președinților Bill Clinton și Boris Elțin sub forma – să-i zicem amabilă – a extinderii NATO spre est cu asigurări ale lui Clinton că această extindere nu se face cu excluderea Federației Ruse și împotriva intereselor acesteia.

Treptat strategia de cooperare va fi reînlocuită, din inițiativa neoconservatorilor americani, cu cea confrunțională, doctrina de dezarmare și denuclearizare Reagan, Bush/ Gorbaciov va căpăta un caracter formal și se va stinge treptat, revenindu-se la doctrina MAD (“mutual assured [nuclear] destruction”) a Războiului Rece, până când războiul va deveni cald, sub ceea ce pare a fi varianta Biden a devizei Ismay: “Russians out, Americans in, Europeans down”.

[1] <https://www.nationalreview.com/2017/07/nato-russians-out-americans-germans-down-updated-reversed/>

[2] Andrei S. Graciov, *Naufraziul lui Gorbaciov – Adevărata Istorie a Destrămării URSS*, Nemira, 1995.

[3] Svetlana Savranskaya and Thomas Blanton, *The End of the Soviet Union 1991*, Briefing Book 783 Dec. 2021, <https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/russia-programs/2021-12-21/end-soviet-union-1991>

[4] J. M. Goldgeier, M. McFaul, *Power and Purpose. U.S. policy toward Russia after the Cold War*, Brookings Institution Press, 2003, chapt. 3: *Controlling the Nukes*. <https://www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctt1gpccth.6>